

Slikanica brez besedila kot vzpodbuda za nastanek inštrumentalne skladbe za otroke

Slikanica brez besedila je prvi stik otroka z umetnostjo (Pacovská 1997), saj ilustracije omogočajo otroku sposobnost opazovanja in odkrivanja likovnih elementov. Ilustrator s podobami pripoveduje zgodbo, opiše dogodek, ki je povezan z otrokovim izkustvenim svetom. Ilustratorica Květa Pacovská (1997) ugotavlja, da je slikanica prva umetnostna galerija za otroke. Mirandola (2012) pa, da bogastvo podobe/ilustracije, ki se odraža v podrobnostih, pri otroku razvija sposobnost opazovanja in odkrivanja vseh njenih elementov. S sklepanjem otrok poveže vizualne podobe v smiselno celoto. Branje podob je odvisno od otrokove pozornosti in zmožnosti koncentracije. Zato otrok ob vsakem ponovnem opazovanju slikanice odkrije nekaj novega. Branje ilustracij je proces, ki zahteva različne zaznave na kognitivni in simbolni ravni. Berejo se oblike, barve, umestitev predmetov in oseb, ki jih vključuje vizualna podoba. Slikanice, ki ne vključujejo besedila in predstavijo skozi podobe/ilustracije celotno zgodbo, so slikanice brez besedila ali »tihe slikanice« (ang. wordless picture books, silent books) (Haramija in Batič, 2013, 24). Ilustrator s podobami pripoveduje zgodbo, ki je lahko pravljica, domišljajska ali realistična. Opiše dogodek, ki je povezan z otrokovim izkustvenim svetom oz. dogodek, ki ga otrok lahko preizkusi. Glasba pa je tista, ki omogoča ustvarjalcu, da z zvoki, šumi in toni ustvari skladbo z neglasbeno vsebino. Tako postane zvok

pomemben dejavnik v interakciji z glasbeno idejo in ilustracijo. Skladbe s programsko vsebino vzbujajo asociacije, ki jih poslušalec sprejema ob doživljajskem poslušanju glasbe.

Slikanica brez besedila

Za nastanek skladbe sem izbrala slikanico brez besedila korejske ilustratorke Suzy Lee: *Wave (Val)*,¹ ki daje možnost za ustvarjanje inštrumentalne skladbe s programsko vsebino, ob kateri izvajalec in poslušalec doživljata zvočne pojave kot sestavni del zgodbe.

Za vsebino slikanice je ilustratorica uporabljala tri elemente: sončen dan, radovedno deklico in igrivi val.

Barvno je slikanica preprosta. Bela, sivo-črna in modra barva nastopajo v glavnih elementih slikanice. Pri nastanku posamezne ilustracije je upoštevala postavitev posameznih elementov na posamezno stran, stopnjevanje vsebine od leve proti desni, prenos barv z ene na drugo stran in stopnjevanje zgodbe skozi celo slikanico.

¹ Suzy Lee je študirala slikarstvo v Londonu in Seulu. Slika z ogljem in akrilnimi barvami ter nato digitalno obdeluje ilustracije. Slikanica *Val* je prejela več nagrad, med drugim zlato medaljo ameriškega združenja ilustratorjev (Pažin, 2018). Izšla je tudi pri Mladinski knjigi v Ljubljani leta 2010.

Vsebina slikanice predstavlja deklico, ki nekega dne v spremstvu odrasle osebe (mame) pride na obalo in radovedno opazuje valovanje morja. Poleg deklice so na obali tudi galebi, ki jo spremljajo in se družijo z njo v zgodbi (gredo z njo v vodo, pobegnejo iz vode, vrnejo se skupaj na obalo). Val je predstavljen kot energičen, s prikazom moči, ki napade in vse vzame vase. Med deklico in valom nastopi interakcija. Ilustratorka je valovanje morja in radovednost deklice pri opazovanju valov ponazorila z deklčinim novim izkustvom doživljanja naravnega pojava. Vsebina slikanice tako pripoveduje zgodbo igre, srečanja z močjo narave in ustvarjanja novega prijateljstva.

Stopnjevanje vseh treh elementov in nastanek različnih zvokov so možnosti in ideje za nastanek inštrumentalne skladbe. Vse to pa z uporabo različnih glasbil in elementov interpretacije omogoča interakcijo med izvajanjem in poslušanjem glasbe ter izkustvenim učenjem in likovno ponazoritvijo narave.

Priprava in izvedba

Za izvedbo skladbe potrebujemo Orffova, ljudska in improvizirana glasbila.² Nekaj glasbil moramo izdelati sami ali skupaj z otroki. Izvedba skladbe je namenjena večjemu številu izvajalcev.

Potrebujemo:

- *oceanski boben*. Tega lahko naredimo tudi sami. Za izdelavo potrebujemo dve kartonasti škatli in zrna soje. Škatli zlepiamo in zavijemo v papir, katerega lahko ilustriramo ali nanj nalepimo slike s podobami morja. Za izvedbo potrebujemo štiri oceanske bobne. Škatlo držimo v rokah in jo premikamo navzdol in navzgor. Z njimi izvajamo zvoke valovanje morja (glasno izvajanje).
- *žogice z zrnji*. Uporabimo žogice, v katerih je bil sladoled. Vanje damo nekaj čajnih žlic soje, lahko pa tudi manjše perlice (3 mm). Potrebujemo 6–8 žogic. Igramo tako, da ima vsak izvajalec dve žogici, ki jih počasi, izmenično kotali po mizi v levo in desno smer. Z njimi izvajamo zvoke tihega valovanja.
- *škatlo z morskimi školjkami*. Ob morju naberemo školjke in polže, jih operemo in posušimo. Postavimo jih v škatlo. Igramo tako, da z rokama – izmenjaje, prijemamo in spuščamo školjke v različnih ritmičnih vzorcih. Ti naj bodo raznoliki, ker predstavljajo korakanje radovedne deklice pri opazovanju in doživljanju valov.
- *glinene piščali/ptičke*. Potrebujemo 3–4 glinene piščali, v katere nalijemo vodo ali pa so brez vode. Vanje pihamo. Pri izvajanju vstopajo glasbila zaporedoma, glasnost igranja je odvisna od posameznega izvajalca.
- *zvočni/kovinski niz*. Za izvedbo potrebujemo enega. Igramo tako, da s prsti desne roke potegnemo po visečih ceveh

² Peter Kus jih imenuje izvorna glasbila, saj gre za izdelavo glasbil, ki jih lahko izdelajo otroci sami ali pa ob pomoči odrasle osebe (Kus, 2010: 5).

(glissando). Glasbilo predstavlja sončen dan, zato je le v uvodu in zaključku skladbe.

- *metalofonske resonatorje*. Potrebujemo posamezne ploščice in udarjalke. Sestavimo melodični vzorec za posamezne izvajalce. Vsak izvajalec ima enega ali dva metalofonska resonatorja. Število melodičnih vzorcev sestavimo glede na število otrok, ki jih imamo (npr. $c^1 - e^1 - g^1, f^1 - a^1 - c^2, d^2 - f^2 - g^2, e^2 - g^2 - c^3$). Izvajamo vsak melodičen vzorec posamezno (kot melodičen motiv) in nato tudi istočasno skupaj (kot harmoničen motiv). Izvajalce razdelimo v štiri skupine, saj vsak motiv predstavlja harmonsko funkcijo: toniko, subdominanto, dominantno in toniko.
- *triangel*. Če imamo večje število izvajalcev, pa lahko štiri triangle. S triangelom izvajamo zaključek posameznega melodičnega vzorca, ki ga igramo z metalofonskimi resonatorji v medigri posameznih motivov tonike, subdominante, dominantne in tonike.
- *pomladni boben/boben za grom*. Potrebujemo dva do tri bobne. Vsak izvajalec ima enega. Če imamo glasbila različnih velikosti, začne igro motiva najmanjše glasbilo, šele nato večja. S tresenjem glasbila stopnjujemo dinamiko, ki je sestavni del skladbe.

Ko imamo glasbila pripravljena in izbrana, uredimo še prostor. Izvajalci so lahko postavljeni v krogu ali pa mize postavimo v sredino prostora, okrog pa ostala glasbila. Na mize postavimo metalofonske resonatorje, žogice z zrnji in škatlo z morskimi školjkami. Ob straneh postavimo: oceanske bobne, pomladne bobne (ali bobne za grom), glinene piščali in kovinski/zvočni niz. Triangle postavimo med metalofonske resonatorje, saj vsaka skupina izvaja melodični vzorec v zaporedju: tonika – triangel, subdominanta – triangel, dominantna – triangel, tonika – triangel. Med posameznimi skupinami glasbil mora biti dovolj prostora za dirigenta. Ta ima vlogo »radovedne deklice«, ki nakazuje vstop posameznim glasbilom oz. skupinam glasbil. Dirigent je pri začetni izvedbi odrasla oseba (vzgojitelj, učitelj), kasneje lahko vlogo prevzame otrok.

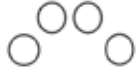
Pred izvedbo skladbe z glasbili pripravimo izvajalce, v našem primeru otroke, na pripravo za igranje s posameznimi glasbili. Z otroki izvajamo vaje za izdih (priprava za igranje na glinene piščali), vaje za sproščenost rok (priprava za igro oceanskega in pomladnega bobna, trianglera, kotaljenja žogic, igranje na metalofonske resonatorje, kovinski niz in igro drobljenja/dvigovanja morskih školjk) in vaje za pozornost (dirigentovi gibi).

Otrokom predstavimo posamezna glasbila in načine igranja. Razdelimo jim glasbila in jih razporedimo po prostoru. Glasbila preizkusijo, pozorno poslušajo zvočno barvo in vadijo način igranja. Sledi izvedba skladbe s posameznimi glasbili oz. skupinami po delih. Ob tem usmerimo pozornost na

izvedbo posameznega glasbila oz. skupine glasbil, da otroci doživijo zvočne motive skladbe. Nato sledi izvedba skladbe v celoti, pri kateri pazimo na estetsko izvajanje skladbe.

Zapis skladbe je sestavljen iz različnih simbolov za posamezna glasbila, le pri uporabi metalofonskih resonatorjev je uporabljen notni zapis.

Legenda simbolov:

	Kovinski/ zvočni niz		Oceanski boben (škatla z zrni soje)
	Škatla z mor- skimi školjkami		Pomladna bobna (veliki in mali)
	Glinene piščali		Žogice z zrni

Simboli pri posameznih glasbilih ne prikazujejo trajanja in časa izvajanja posameznih zvočnih idej/motivov, zato je to prepuščeno dirigentu. Ta z nakazovanjem vstopov posameznim glasbilom oz. skupinam omogoči, da izvajalci doživljajo zvočno slikanje posameznih delov v časovnih zaporedjih. Če dirigent podrobno »prebere« slikanico brez besedila in jo analizira, mu bo izvajanje skladbe zanimivo in doživeto. Razumevanje vsebine slikanice je pogoj za doživljanje in izvajanje skladbe.

Sklep

Slikanica brez besedila ponudi možnost za medpodročno in medpredmetno povezovanje na različnih umetniških ravneh (likovno, glasbeno, gibalno, besedno). Bernik (2015) ugotavlja, da je glasba od vseh umetnosti najčistejša umetnost. Meni, »da težko razlikujemo vsebino od oblike, zvok od sporočila. Vse se v glasbi prepleta v različne plasti in prehode med njimi. Glasba ima veliko oblast nad človekom in njegovimi čustvenimi stanji. Poslušamo jo s čutili, dojemamo jo celostno in čustveno. Poslušalec zaznava najprej zvočne oblike in njihovo gibanje, zaporedje zvokov in njihove povezave, šele nato zvočno dogajanje in dinamiko. Zvočne predstave se v poslušalcu postopoma sestavljajo v smiselne zveze, nato šele v določeno celoto. Zaporedje zvokov ustvarja odmevnost, ki se asociativno povezuje z zvočnimi predstavami v realnem življenju (Bernik, 2015, 215–216).

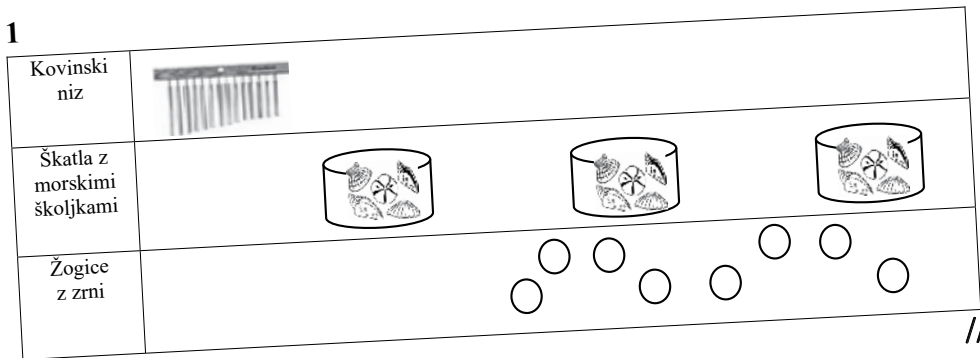
Viri in literatura

1. Avberšek, K., Kus, P., Gorenc, B. (2010): *Pojoči grad: priročnik za gradnjo izvirnih instrumentov v stripu*. Ljubljana: Forum.
2. Bernik, F. (2015): *Od književnosti do likovne umetnosti in glasbe*. Ljubljana: Slovenska matica.
3. Haramija, D., Batič, J. (2013): *Poetika slikanice*. Murska Sobota: Franc – Franc.
4. Lee, S. (2010): *Val*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
5. Mirandola, G. (2012): *Ad occhi aperti Leggere l' albo illustrato*. Roma: Donzelli.
6. Pažin, Bukvič, A. (2018): *Suzy Lee: Val*. <https://www.mvinfo.hr/clanak/suzy-lee-val> (5. 5. 2019).
7. Postega, G. in Pacovská, R. (1997): Un' illustratrice tra favole e ricordi. *L' illustratore*, 4–6.

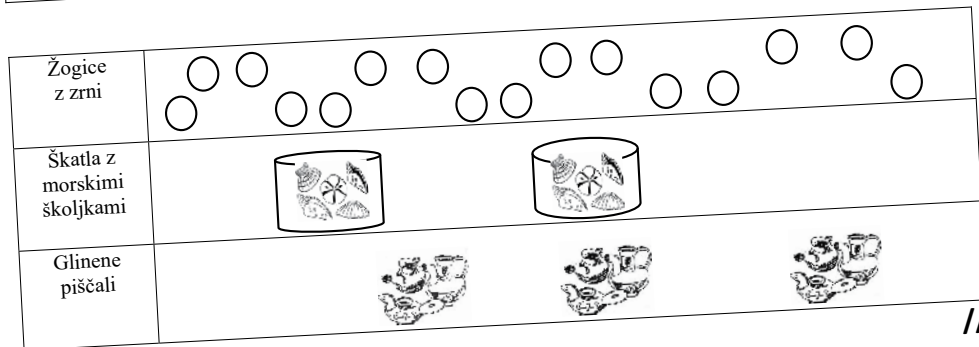
VAL

Bojana Kralj

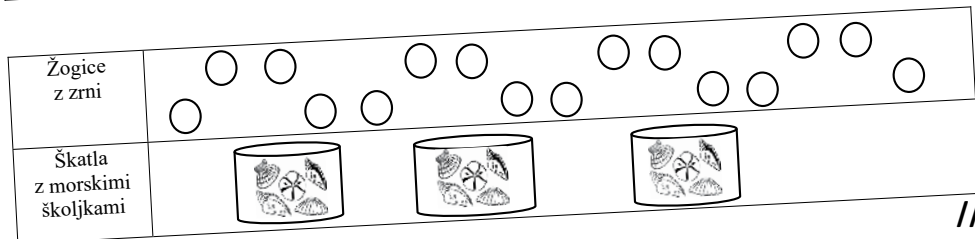
1

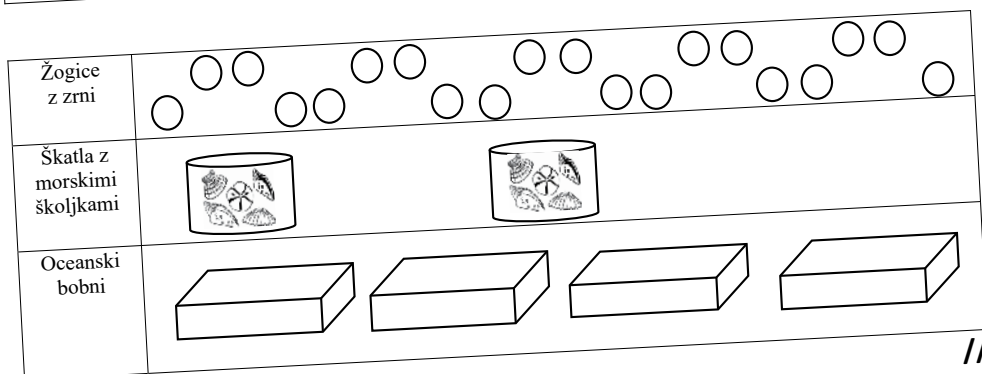
//

//

//

//

5

Žogice z zrn	
Škatla z morskimi školjkami	
Oceanski bobni	
Glinene piščali	

//

Žogice z zrn	
Oceanski bobni	

//

Žogice z zrn	
Škatla z morskimi školjkami	
Oceanski bobni	
Metalofonski resonatorji in triangel	

//

8

Žogice z zrn	
Škatla z morskimi školjkami	
Glinene piščali	

//

Žogice z zrn	
Škatla z morskimi školjkami	
Glinene piščali	
Oceanski bobni	

//

Žogice z zrn	
Oceanski bobni	
Pomladni bobni	

//

Žogice z zni	
Oceanski bobni	
Pomladni bobni	
Glinene piščali	
Škatla z morskimi školjkami	
Metalofonski resonatorji in triangel	

//

Žogice z zni	
Oceanski bobni	
Glinene piščali	
Škatla z morskimi školjkami	

//

13

Žogice z zrnj	
Oceanski bobni	

//

Žogice z zrnj	
Oceanski bobni	
Škatla z morskimi školjkami	

//

Žogice z zrnj	
Škatla z morskimi školjkami	
Kovinski niz	